

Bi radi delali kot sodni tolmač?

Would You Like to Work as a Court Interpreter?

Z globalizacijo se svet spreminja z vrtoglavo hitrostjo, meje izginjajo in vse bolj prihaja v ospredje komunikacija med narodi. S procesom približevanja Evropski uniji so se zaradi intenzivnejših stikov povečale potrebe po konferenčnih tolmačih in prevajalcih.

Zaradi odpiranja držav v svet in s tem večje mobilnosti državljanov ter večje navzočnosti državljanov ter večje navzočnosti tujih podjetij v slovenskem prostoru naraščajo potrebe tudi po sodnih tolmačih.

Položaj in vloga sodnih tolmačev

Položaj sodnih tolmačev

Podobno kot zakonodaja številnih tujih držav tudi naš zakon o sodiščih ureja položaj, pravice in dolžnosti skupine oseb, ki niso niti izvoljeni oziroma imenovani sodniki niti niso kot sodno osebje v delovnem razmerju pri sodišču, pa vendar je njihova vloga pri izvajanju sodne oblasti tako pomembna, da jim je na podlagi navedenega zakona podeljen poseben status. V to skupino sodijo poleg sodnih izvedencev in sodnih cenilcev tudi sodni tolmači. Ta navedeni zakon opredeljuje kot osebe, imenovane za neomejeni čas s pravico in z dolžnostjo, da na zahtevo sodišča tolmačijo na narekih oziroma prevajajo listine.

Sodne tolmače imenuje minister za pravosodje izmed oseb, ki izpolnjujejo z zakonom o sodiščih (1. Do 5. Točka 1. odstavka 87. Člena, 1 odstavek 93. Člena al: izjemoma 2. odstavek 93. Člena, glej *Uradni list RS*, št 28/00) določene pogoje. Oseba, imenovana za sodnega tolmača, lahko začne opravljati delo sodnega tolmača po tem, ko priseže pred ministrom za pravosodje. Področja dela, na katerih se lahko oseba, imenovana za sodnega tolmača, sklicuje na to svojo lastnost, so z zakonom (85. Člen navedenega zakona, *Uradni list RS*, št. 29/00) omejena na sodne in upravne postopke oziroma na naročila strank v teh postopkih. Za druga področja delovanja mora imeti sodni tolmač dovoljenje predsednika okrožnega sodišča. (*Seminarsko gradivo*, splošni del za preizkus znanja sodnih tolmačev, Ljubljana, oktober 2002).

Vloga sodnih tolmačev

Kot pri sodnih izvedencih in sodnih cenilcih gre tudi pri sodnih tolmačih za osebe, ki v sodnih postopkih posredujejo strokovno znanje o nečem, s čimer sodišče in udeleženci v sodnih postopkih praviloma ne razpolagajo, to je znanje tujega jezika. Vloga sodnih tolmačev je torej v sodnih postopkih podobna vlogi sodnih izvedencev, ni pa popolnoma enaka. Temu primerno sodni postopkovni zakoni določajo, da se njihove določbe, ki urejajo procesni položaj ter pravice in dolžnosti sodnih izvedencev, za sodne tolmače smiselno uporabljajo. (*Seminarsko gradivo*, splošni del za preizkus znanja sodnih tolmačev, Ljubljana, oktober 2002)

Med stalnimi sodnimi tolmači najdemo univerzitetno izobražene ljudi ljudi različnih poklicev, največ je pravnikov in profesorjev tujega jezika, nekaj manj je strojnih inženirjev, arhitektov, gradbenikov ali zdravnikov. Ti navadno delujejo kot izvedenci iz svoje stroke.

Pravice in dolžnosti sodnih tolmačev:

Položaj sodnih tolmačev pa ne pomeni samo, da sme oseba, ki je imenovana za sodnega tolmača, tolmačiti na sodnih narokih oziroma prevajati listine, izdelane oziroma uporabljen v sodnih postopkih, temveč tudi to, da sme takšna oseba tolmačiti v drugih uradnih postopkih (npr. v upravnem postopku), pa tudi prevajati listine ne le na zahtevo državnih organov, ampak prav tako na zahtevo fizične ali pravne osebe. Kadarkoli deluje takšna oseba kot sodni tolmač, ima tudi pravico opremiti prevod listine s klavzulo istovetnosti, kot jo določa 13. Člen pravilnika o sodnih tolmačih (*Uradni list: RS, št. 17/96 in 8/97*) ter z žigom, izdanim na podlagi 12. Člena tega pravilnika.

Iz položaja sodnega tolmača izhaja še – poleg pravice do povrnitve stroškov, ki jih je imel v zvezi s svojim delom – tudi pravica do nagrade za opravljeno delo. Nagrada se obračunava po določbah navedenega pravilnika (17. Do 21. Člen). Plačilo je odvisno predvsem od obsega in zahtevnosti opravljenega dela. (*Seminarsko gradivo, splošni del za preizkus znanja sodnih tolmačev, Ljubljana, oktober 2002*)

Kako postati sodni tolmač

Pred leti sem nekemu znancu, ko me je vprašal kaj počnem, pojasnjevala, da sem že deset let sodna tolmačka za italijanski in francoski jezik, pa mi je odvrnil: Aha, kot tisti turški prodajalec kostanja na Kidričevi ulici! Vljudno, ni kaj reči! A žal je zelo razširjeno mnenje, da lahko postane sodni tolmač vsak ali pa celo, da je to odlična dejavnost za postranski zaslužek. Kako zmotno razmišljanje!

Za razširjene jezike, kot so angleški, nemški, francoski, italijanski in španski jezik, mora kandidat imeti univerzitetno izobrazbo katere koli smeri: obvladovati mora oba jezika, materinega in tujega. Ker pa za manj razširjene jezike ni veliko kandidatov, ki bi izpolnjevali naštetih pogoje, a so potrebe po tolmačenju velike, so merila zanje precej manj stroga, predvsem za ustno tolmačenje, ko je treba tolmača vsakokrat zapriseči.

Za bolj razširjene jezike potekajo seminarji, ki jih pripravlja Ministrstvo za pravosodje. Kontaktna oseba je gospa Nives Slak, svetovalka ministra, pri kateri je mogoče dobiti vsa pojasnila v zvezi s seminarjem in prijavo za preizkus znanja. Pred tem bi si bilo dobro ogledati *zakon o sodiščih* in *pravilnik o sodnih tolmačih*.

Po opravljenem seminarju, kjer dobi kandidat osnovna znanja s pravnega področja iz jezikovnega dela, kjer dobi vpogled v pravno terminologijo in najnujnejše napotke mora kandidat preučiti vso priporočeno literaturo. Obvladati pa mora oba jezika, kar pa zadeva slovnico, pravopis, pravni jezik in pravno tehnologijo.

Kakšne lastnosti mora imeti sodni tolmač

Kot pravi preiskovalni sodnik Okrožnega sodišča v Kopru Iztok Naglav: «Pomembno je, da pozna pravne izraze. Ni isto če gre za trgovino z mamili ali za ilegalni prehod čez glavno mejo. Biti mora komunikativen in nevtralen. Slednje pomeni, da z obdolženim ne kramlja, ampak se omeji na

tolmačenje. Biti mora zbran, kajti tudi da samo spremlja postopek, mora biti vsak trenutek pripravljen prevajati in vedeti, kaj je kdo izjavil in kdaj.

Ko gre za manj razširjene jezike, je za sodišče stvar veliko težja. Pri tolmačenju iz italijanskega ali hrvaškega jezika še nekako gre ker jezik razumemo in vemo, kaj se tolmači, a ko jezika, kot je albanski, turški ali celo kitajski, ne razumemo, je zadeva veliko težja. Stvari se še bolj zapletejo, ko je tolmač navzoč pri pogovoru v priporu med obdolženim in njegovim zagovornikom in je tam drugače povedano. Tolmač ve več kot sodišče, povedati pa ne sme kaj je tam slišal.

Dobrodošlo je, če tolmač obvlada več tujih jezikov, ko gre na primer za procese, kjer so člani kriminalne združbe različnih narodnosti.«

Natančnost in vestnost

Tolmač ne sme poizkušati olupšati, spreminjati, dodajati, odvzemati ali komentirati povedanega, pa četudi gre za vulgaren ali obscen jezik. Govoriti mora jasno, z moduliranim glasom, ki prenaša govorčev ton ali čustva. Prevajati mora natančno in vestno po svojih najboljših močeh.

K temu ga zavezuje že prisega, ki jo sodni tolmač izreče pred ministrom za pravosodje. Kršitev te obveznosti je razlog za razrešitev.

Toda posledica nevestnega in nenatančno opravljenega dela tolmačenja v sodnih, upravnih in disciplinskih postopkih oziroma pri prevajanju listin je lahko, če gre za naklepno ravnanje celo kazenska odgovornost (289. člen kazenskega zakonika, *Uradni list RS*, št. 63/94). Če zaradi nevestnega ali nenatančnega prevajanja, ki ga zakrivi tolmač namenoma ali iz malomarnosti, nastane stranki škoda, je sodni tolmač zanj odškodninsko odgovoren po splošnih pravilih obligacijskega prava. Obveznosti sodnega tolmača se ne končajo zgolj pri vsebini njegovega dela, kajti zakon o sodiščih določa tudi, da mora sodni tolmač svoje delo opravljati redno (3. točka 89. člena v zvezi z 92. členom). To pomeni zlasti, da ne more brez utemeljenega razloga odklanjati prevajanja, če ga od njega zahteva sodišče ali drug državni organ, pomeni pa še, da ne more brez posledic neopravičeno izostati z naroka, na katerega je bil povabljen: plačati mora stroške postopka, ki jih je povzročil po svoji krivdi (93. člen zakona o kazenskem postopku, *Uradni list RS*, št. 63/94), sme se kaznovati z denarno kaznijo (250. člen v zvezi s četrtem odstavkom 233. člena navedenega zakona; podobno tudi 248. člen v zvezi z 256. členom zakona o pravnem postopku ter 197. člen v zvezi s 198. členom zakona o splošnem upravnem postopku), v kazenskem postopku ga smejo tudi prisilno privesti. Če obstaja pri sodnem tolmaču v posamezni sodni oziroma upravni zadevi izločitveni razlog, je po našem mnenju sodni tolmač dolžan o tem obvestiti osebo, ki vodi postopek oziroma pri nedvomno podanem izločitvenem razlogu zahtevati svojo izločitev. (*Seminarsko gradivo*, splošni del za preizkus znanja sodnih tolmačev, Ljubljana, oktober 2002)

Nepriustranskost

Kot smo že omenili, morajo sodni tolmači ostati nevtralni, to pomeni, da se morajo izogibati nepotrebnim razpravam s strankami, pričami, zagovorniki, v sodni dvorani in zunaj nje.

Če pri njih obstaja kakšen razlog, ki ga sodni postopkovni zakon določa kot izločitveni razlog (npr. bližnja sorodstvena razmerja s sodnikom, tožilcem, stranko ali z drugim udeležencem v postopku; neposredna prizadetost zaradi dejanja, ki je predmet postopka), morajo biti v posamezni zadevi izločeni. (*Seminarsko gradivo*, splošni del za preizkus znanja sodnih tolmačev, Ljubljana, oktober 2002)

Strokovnost

Sodni tolmači morajo biti, kot drugi prevajalci in tolmači, raziskovalnega duha in morajo neprestano izpopolnjevati svoje jezikovne sposobnosti in različna potrebna znanja.

Sodni tolmači morajo hraniti zaupne podatke in ne smejo zlorabljati zaupanja. Nikakor se ne smejo okoriščati z informacijami, ki jih dobijo na sodišču. Predvsem morajo biti previdni tedaj, ko v spisu naletijo na imena njim znanih oseb. Z drugimi besedami, ko zapuščajo sodišče, so zavezani k molčečnosti.

Samostojnost in prilagodljivost

Če želi kdo od sodnih tolmačev združiti vse te lastnosti, da bi postal odličen sodni tolmač, mora biti samostojen, a sočasno tudi prilagodljiv in mora obvladati komunikacijske spretnosti, saj ima opravka z različnimi ljudmi na različnih ravneh.

Znanja in posebnosti dela sodnega tolmača

Za delo sodnega tolmača ni nujno samo obvladovanje maternega in tujega jezika, ampak tudi poznavanje predvsem kazenskega in civilnega prava Republike Slovenije in ustrezne zakonodaje države, katere uradni jezik obvlada, ter seveda široko poznavanje pravne terminologije v obeh jezikih. Poleg tega je treba obvladati terminologijo z drugih področij, kot so medicina, tehnologija in druga, saj se tolmači tudi sodnim cenilcem in izvedencem za različne stroke. Na tekočem morajo biti še z dogajanjem po svetu.

Glede jezikovnih sposobnosti je treba vedeti, da ni nujno, da so dvojezični govorniki tudi odlični tolmači, saj ne poznajo vseh registrov v obeh jezikih. To pa je posebnost sodnega tolmača; ta mora obvladati strokovni in tehnični jezik, narečje, šifrirani jezik ali pa ulični sleng. Poleg tega je, drugače kot pri drugih prevajalcih in tolmačih, za sodišče zaželeno, da obvlada čimveč jezikov.

Pri tolmačenju v sodni dvorani je treba upoštevati, da se prevaja v obe smeri. Torej pravilo, ki velja za konferenčne tolmače, in sicer, da prevajajo samo v eno smer, tu ne velja. Tolmač mora biti pozoren na vse, kar daje sodnik v zapisnik. Takrat lahko v mislih preveri, ali je vse pravilno tolmačil, in lahko zaprosi za pripombe.

Dobra navada je, da se tolmač o poteku obravnave vnaprej pozanima in si ogleda spis. Ni vseeno, ali je na glavni obravnavi samo en obtoženi ali jih je več, ali so prisotni samo njihovi sorodniki, priče ali gre za večji proces, kjer so navzoči novinarji. A prav tako mora vzeti v zakup situacije, ko mora biti

sodišču na voljo tudi takrat, ko zaradi bolezni ali drugih okoliščin nadomešča kolega. V preiskavi mora biti tolmač pogosto na razpolago takoj ali v kratkem časovnem razmiku.

Sodni tolmač, dr. Igor Kosmina iz Izole, ki ga mnogi poznajo kot izvrstnega tolmača za italijanski jezik, je slovenskega rodu, pravo pa je študiral v Italiji. To je sicer najboljša kombinacija, ki omogoča odlično obvladovanje obeh jezikov, vseh registrov ali narečij in seveda obeh pravnih sistemov. Ko sem ga povprašala, kaj je po njegovem najtrši oreh za sodnega tolmača, je dejal, da je najteže, ko gre za razlike v sistemih ali listinah obeh držav.

Za tolmača je pomembno, da razume, »kaj govorec hoče povedati«. Ni isto, če se vprašanje glasi »Kje ste bili tega in tega dne?« ali »Kje ste bili tistega dne?«. Vsega žal ni mogoče predvideti, predvsem ko gre za tolmačenje strokovnega ali tehničnega jezika izvedencev. Zato so izkušnje in razgledanost za tolmača izjemnega pomena, saj je, v primerjavi s konferenčnimi tolmači, kje rsta v kabini dva tolmača, v sodni dvorani sam. Nazadnje me je še zanimalo, ali se je dr. Kosmina kdaj znašel v smešnem položaju, kajti tudi to se lahko zgodi, ko nastanejo nesporazumi. »Seveda,« je dejal, »ko je sodnica jemala podatke in je stranko vprašala: 'Ime očeta?', sem stranki prevedel: 'Nome del padre...' Človek pa se je začel križati in moliti: 'In nome del Padre, del Figlie e dello Spirito Sancto... V imenu Očeta in Sina in Svetega duha.'

Najpogostejše težave

Poudariti je treba, da imamo sodni tolmači pogosto opraviti s slabo izobraženimi ljudmi. Poleg tega se zaradi konflikta interesov mnogi obdolženci ali priče nejasno izražajo, njihove izjave so močno čustveno obarvane ali pa morda vidijo v tolmaču rešitelja li celo zaupnika. Za začetnika je takšen položaj sila mučen in dobro je, da se na to pripravi. Odličen tolmač se ne pusti zmesti, pri zadevi sodeluje s trezno glavo, z jeklenimi živci, veliko potrpežljivosti in hladne krvi ter se hitro odziva na vsako spremembo.

Katere listine se prevajajo

Listine, ki se najpogosteje prevajajo:

Določila tujega kazenskega zakonika, sklepi, sodbe, obtožnice, tožbe, pritožbe, rojstni listi, šolska spričevala, potni listi, osebne izkaznice, vabila strankam, mednarodna pravna pomoč, pogodbe, potrdila (npr. o nekaznovanju), zdravniška spričevala, izvedenska mnenja o prometni nezgodi ali druga izvedenska mnenja, na primer medicinske stroke, pisma obtožencev itd.

Sklep

Kdorkoli želi postati stalni sodni tolmač in se je prepoznal v tej vlogi ter meni, da bi zmožel sprejeti takšen izziv, je na dobri, da postane izvrsten stalni sodni tolmač.